בס"ד, כ"ז חשוון התשפ"ז

בכורות נ' – שיעור הסלע והשקל, כספי ירושלים וערך "כסף" בתורה

שאלות:

1. דוד רוצה לפדות את בנו בדינרי כסף. כמה דינרים עליו לתת?

שיעור הסלע בפדיון הבן

בסוף הדף הקודם ראינו את הדעות השונות מהו "מנה צורי", והגמרא ממשיכה לברר את שיעור הסלע.
רבי יוחנן אומר שחמשת הסלעים הם עשרים דינרי כסף (ארבעה לכל סלע): לוקחים דינר זהב של הקיסר אדריינוס או טריינוס משופשף (רבינו גרשום) שנמכר בעשרים וחמישה דינרי כסף צורי, מורידים שישית, ומה שנשאר הוא לפדיון הבן.
הגמרא מקשה שכשמורידים שישית מ-25, נשארים יותר מעשרים דינרים! וכשמורידים שישית ועוד דינר נשארים קצת פחות!
לכן מתקנים את הסדר: קודם מורידים דינר ואחר כך שישית מהנשאר. הגמרא מעירה שחמשת הסלעים הם במשקל עשרים דינרי זהב קטנים, ששווים בערך עשרים ושמונה דינרים וחצי ועוד 1/12 ערביים. (רש"י מביא את החשבון המפורט שמצא בתשובת הגאונים, על בסיס היחס של: 7 דינרים צוריים = 10 דינרים ערביים).
רבא לומד מהפסוק "עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשָּׁקֶל", שמתרגמים "עשרין מעין" (עשרים מעות), שסלע של תורה (שאלו השקלים שנותנים לפדיון הבן) הוא שלושה דינרים ושליש שזה עשרים מעות, כי דינר הוא שש מעות.
הגמרא מקשה על **רבא** מברייתא שאומרת לעניין פדיון שדה שאדם הקדיש אותה, שבסלע של קודש יש ארבעים ושמונה פונדיונים, שהם עשרים וארבע מעות! (והמקדיש שדהו מוסיף עוד פונדיון אחד לצורך פריטת הכסף), ועונה שהברייתא מדברת אחרי שהחכמים הוסיפו ארבע מעות לסלע, כי היא לומדת מ"עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשָּׁקֶל" שמותר להוסיף כי כתוב 'יהיה' כלומר הויה נוספת, ומהפסוק "עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא" שאסור לפחות.
רב אשי שלח שבעה עשר דינרים **לרב אחא** בנו של **רבינא**, שהיה כהן, וביקש שיחזיר לו שליש דינר, כי לפי **רבא** חמשת הסלעים הם ששה עשר דינרים ושני שלישים. **רב אחא** ביקש ש**רב אשי** ישלח לו עוד שלושה דינרים, כי החכמים הוסיפו, והחשבון הנכון הוא עשרים דינרים.

2. עידו מצא מטבע עתיק מירושלים. האם ייתכן שיש בו קדושת הקדש?

שיעור שקל בתנ"ך וכספי ירושלים

- **רבי חנינא** אמר שכל "שקל כסף" שכתוב בתורה סתם הוא סלע, שקל בנביאים הוא ליטרא (עשרים וחמישה סלעים לכל שקל), ושקל בכתובים הוא קינטרא (מאה סלעים לכל שקל). חוץ מכספו של עפרון, שכתוב בתורה ולמרות זאת הוא קינטרא, כי כתוב "אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לַסֹּחֵר" (מטבע שכל הסוחרים מקבלים), כי יש מקום מסוים שקוראים לקינטרא "תיקלא" (שקל) כי השקל שלהם הוא גדול כקינטרא וכאלו נתן אברהם.
- **רבי אושעיא** אמר שרצו לגנוז (להוציא משימוש) את כל הכסף והזהב שבעולם, כי גויים בזזו את הכסף והזהב מהלשכה שבמקדש, שהם הקדש שאסור בהנאה, וערבבו אותו עם

מטבעות אחרים, עד שמצאו בתורה מקור שהוא מותר: "וּבָאוּ בָהּ פָּרִיצִים וְחִלְּלוּהָ", כלומר כשפריצים בוזזים אותו הוא מתחלל ויוצא לחולין.
הגמרא שואלת שהרי ירושלים היא לא רוב העולם, אז זה בכל מקרה בטל! לכן **אביי** אמר שהכוונה שרצו לגנוז רק את הדינר של הקיסר אדריינוס או טריינוס, כי רוב המטבעות האלה באו מירושלים.

3. התורה חייבה את ליאור ב"כסף" בלי פירוט. באיזה מטבע הוא משלם?

<u>ערך "כסף" בתורה ובדברי חכמים</u>

- **רב יהודה** אמר בשם **רב אסי** שכל "כסף" שכתוב בתורה סתם הוא דינר אחד של כסף צורי, ובדברי חכמים הוא כסף מדינה (שמינית מצורי).
הגמרא מקשה שהרי בשבועת הדיינים על הודאה במקצת כתוב 'כסף', וסכום התביעה נלמד מהכתוב "כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כֵלִים לִשְׁמֹר", והמשנה אמרה שנשבעים על תביעה של שתי מעות כסף, שליש דינר! ועונה ששם מקישים כסף לכלים: כמו שכלים הם לפחות שניים, גם כסף הוא שתי מטבעות, ודי בשתי מעות כסף, שהן דבר חשוב.
הגמרא מקשה שבמעשר שני כתוב "וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ", והמשנה מתארת החלפת פרוטות של מעשר שני בסלע, ומכאן שפדו מעשר שני בפרוטות! ועונה ש"כסף" נאמר שם שלוש פעמים כדי לרבות אפילו פרוטה.
הגמרא מקשה שגם בהקדש נאמר כסף, ובכל זאת **שמואל** אמר שהקדש ששווה מנה, אם חיללו אותו על שווה פרוטה, מחולל! ועונה שפדיון הקדש נלמד ממעשר שני בגזירה שווה "קֹדֶשׁ" "קֹדֶשׁ".
הגמרא מקשה שבקידושי אשה בכסף נלמדים מהכתוב "וְיָצְאָה חִנָּם אֵין כָּסֶף", ו**<u>בית שמאי</u>** אמרו שמקדשים בדינר, ו**<u>בית הלל</u>** אמרו בפרוטה. והאם **רב אסי** סבור כ**<u>בית שמאי</u>**?

לכן מדייקים את המאמר של **רב יהודה** בשם **רב אסי** שדווקא כל כסף קצוב (עם סכום מסוים, כמו "חמישים כסף") שבתורה הוא כסף צורי, ושל דבריהם כסף מדינה.
הגמרא שואלת מה זה מחדש, והרי המשנה כבר אמרה שכל הסכומים במנה צורי! ועונה שהחידוש הוא ש"של דבריהם כסף מדינה": כמו שהמשנה בבבא קמא אומרת שהתוקע לחבירו (המכה באוזנו) נותן סלע, ולא סלע צורי שהוא ארבעה זוזים אלא חצי זוז, שזה כסף מדינה.
והגמרא מביאה את המעשה שראינו בבבא קמא, שחנן בישא תקע לאדם אחד באזנו, ובא לפני **רב הונא**, שאמר לו לתת לו חצי זוז. היה לחנן זוז פגום שאינו סחיר בשוק, והנפגע לא רצה לקבל אותו, ולכן סטר לו שוב ונתן לו אותו עבור שתי הסטירות.